

Озера, болота, водосховища та канали

Мета: Ознайомити учнів з основними типами та особливостями гідрологічного режиму озер, водосховищ, каналів, лиманів України; поглибити практичні вміння характеризувати дані водні об'єкти України та показувати їх на карті; розвивати уміння порівнювати, робити висновки, продовжувати формувати вміння одержувати необхідну інформацію з картографічних джерел знань, сприяти розширенню світогляду учнів; продовжувати виховувати в учнів дбайливе ставлення до водних ресурсів.

Обладнання: зошити, підручники, Фізична карта України, карти атласу, мультимедійна презентація.

Тип уроку: вивчення нового матеріалу

Основні поняття: Карстові озера, льодовикові озера, озера – стариці, лимани, сиваші, болота, водосховища, канали

Географічна номенклатура: Шацькі озера(оз Луки, оз Світязь, оз Пулемецьке), оз Синевір, оз Бребенескул, оз Несамовите, оз Ялпуг, оз Сасик (Кундук), оз Сасик, оз Донузлав, оз Лиман; лимани: Дністровський, Дніпровський, Бузький, Будацький, Березанський, Утлюцький, Молочний; водосховища Дніпра, Ладижинське вдсх, Дністровське вдсх, Червонооскільське, Печенізьке вдсх, канали: Каховський, Північно-Кримський, Дніпро-Кривий Ріг.

Хід уроку

I. Організація класу

II. Актуалізація опорних знань

III. Мотивація навчальної діяльності

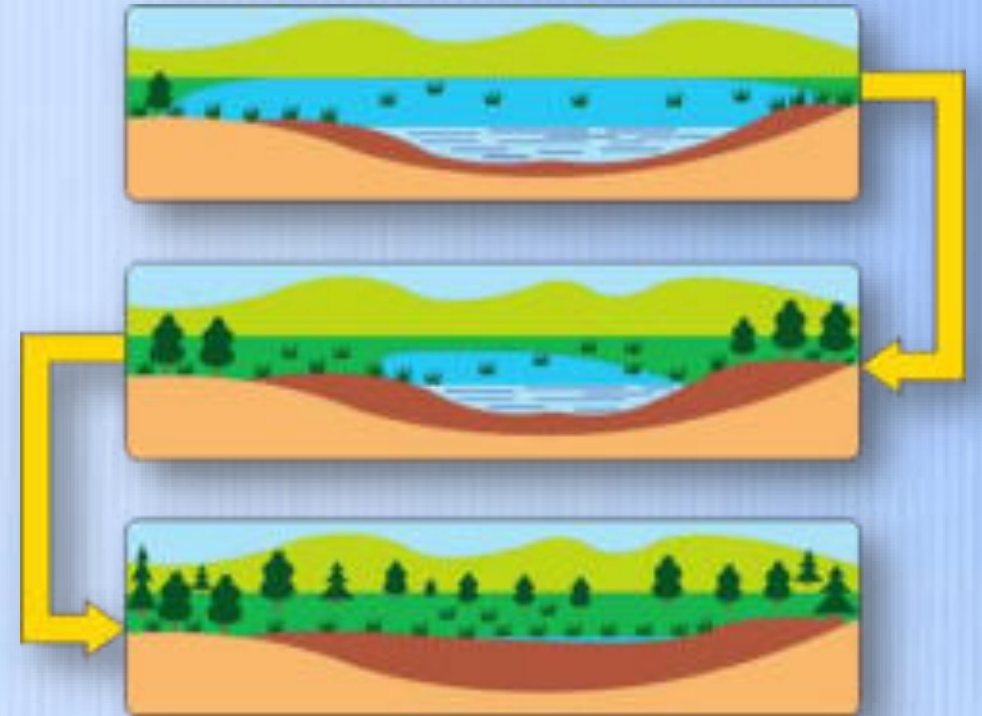
IV. Вивчення нового матеріалу

V. Узагальнення

Домашнє завдання

Пригадайте

- **Що таке озеро...**
- **типи озерних котловин...**
- **Що таке болото...**
- **як утворюються болота, їхні типи**

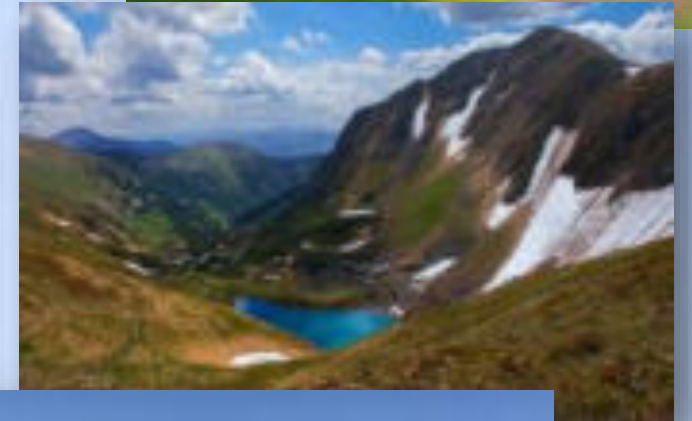

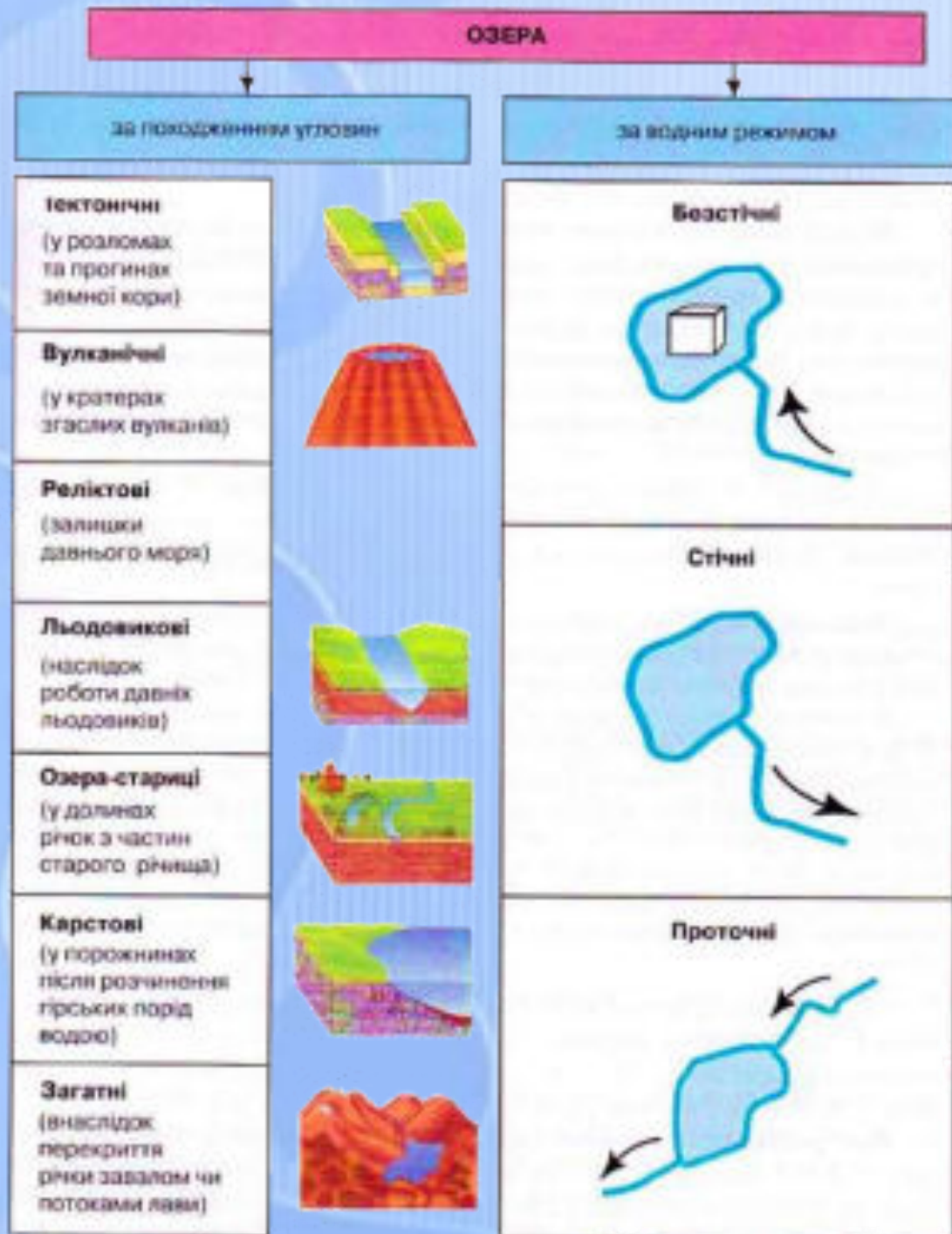
Що таке водосховище....

- **як і для чого створюють водосховища**
- **Для чого необхідні канали...**

Озера

- це природні водойми в замкнених поглибленнях суходолу
- В Україні розташовано **понад 20 тис. озер**
- **43** мають площу понад **10 км²**
- **використовуються для:**
 - водопостачання
 - зрошення
 - рибної ловлі
 - добування мінеральних речовин
 - як місця відпочинку
- Розміщуються — **нерівномірно** → найбільше їх у долинах річок, на узбережжях Чорного й Азовського морів, у пониззі Дунаю та в західній частині Полісся

заплавні озера

- утворилися переважно на рівнинних територіях у старицях (виокремлені частини русла річки, зазвичай залишки меандрів) і зниженнях заплав річкових долин
- Лиман (басейн Сіверського Дінця)
- Люб'язь
- Нобель (басейн Прип'яті)

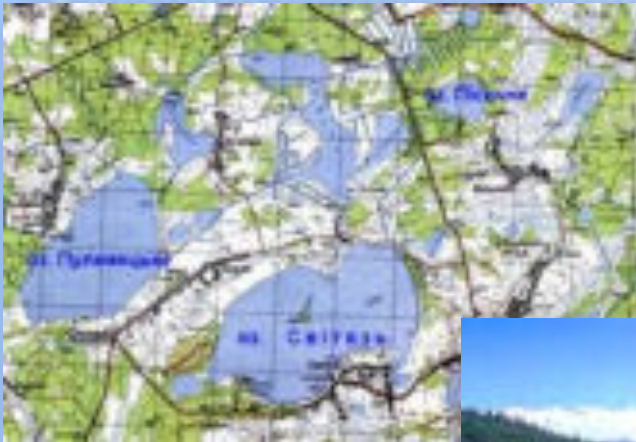
Найбільші за розміром заплавні озера утворюються в пониззі річок, іноді їх називають дельтовими

- **Ялпуг (найбільше за S→149 км²)**
- **Кугурлуй**
- **Кагул**

карстові озера

- виникають в результаті **розчинення** підземних гірських порід, (гіпси, кам'яна сіль, вапняки)
- часто мають **округлу** чи **овальну** форму та **значні глибини**
- **Шацькі** (найглибше в Україні - оз. **Світязь** – 58,4 м)
- **Слов'янські** (Рапне, Вейсове, Сліпне)

оз. Світязь

оз. Рапне

озера льодовикового походження

- виникли в заглибинах поверхней, пов'язаних з діяльністю льодовика
- У горах льодовикові озера називають **кари**
- **Бребенескул (найвисокогірніше озеро України — 1801 м)**
- **Несамовите в Карпатах**

оз. Бребенескул

оз. Несамовите

вулканічні озера

- утворилися в кратерах згаслих вулканів
 - Липовецьке
 - Синє

оз. Липовецьке

оз. Синє

загатні озера

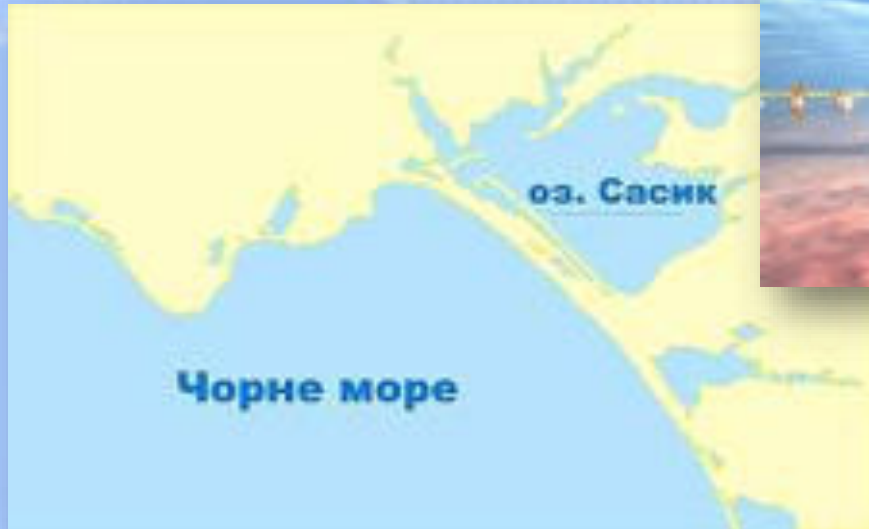
- виникли в горах **внаслідок обвалу чи зсуву**, коли гірські породи перекривають шлях гірській річці (струмку)
- **Синевир (989 м)**
 - **живиться поверхневими водами та атмосферними опадами**

Озеро Синевир — одне з природних чудес України
Вода в ньому дуже прозора, тому тут водиться вибаглива до чистоти води **форель**.
Посередині озера є крихітний острівцець, який нагадує зіницю ока. Тому Синевир іноді називають **«морським оком»**

лиманні озера

- виникають, коли **піщані наноси відокремлюють мілководну частину моря або розширене гирло річки (лиман)**
- багато на узбережжі **Чорного моря** — вони відділені від нього **пересипами з піску, гальки**
- **Сасик**
- **Донузлав**

оз. Сасик

оз. Донузлав

Тип	Умови утворення	Місце розташування, приклад
Заплавні		
Карстові		
Льодовикові		
Вулканічні		
Загатні		
Лиманні		

Лимани

— це **затоплене морем гирло** або **пониззя річки** **здебільшого постійно** або **в певні періоди року з'єднані з морем**

- **Дністровський**
- **Дніпровсько-Бузький**
- **Хаджибейський**
- **Молочний**
- **Куяльницький**

**Молочний
лиман**

Куяльницький лиман

Солоність води в лимані — понад 300‰.
Поблизу розташована найнижча точка
України (–5 м від рівня моря)

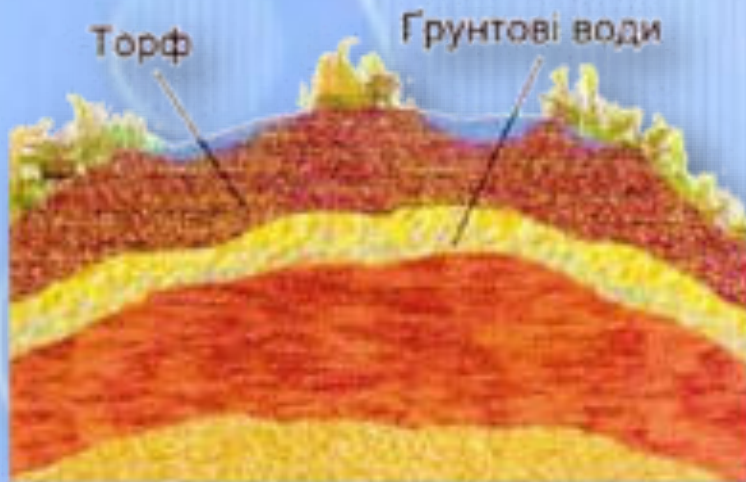
Болота

— надмірно зволожена ділянка земної кори з шаром торфу понад 30 см, що утворюється при розкладанні залишків рослин

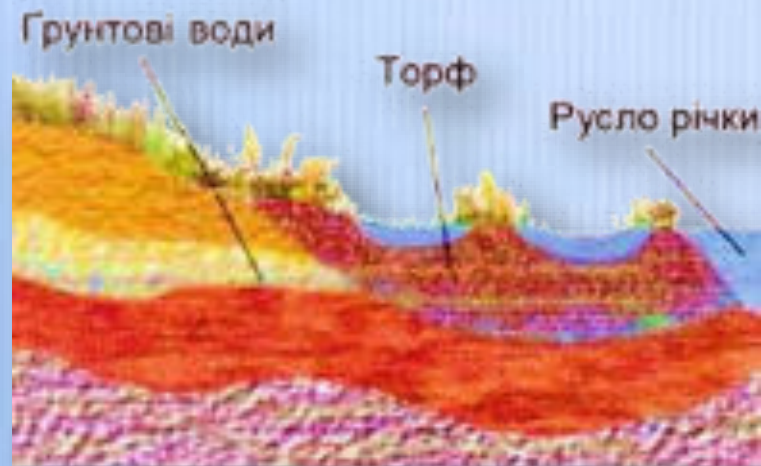
Типи боліт

Верхові формуються на рівнинній поверхні в умовах надмірного зволоження

Низинні болота характерні для долин річок

Живляться атмосферними опадами

Живляться ґрунтовими водами

- В Україні на болота припадає приблизно **2%** від усієї площі
- найбільш заболочена територія **Полісся**
- в **Волинській, Рівненській, Чернігівській** областях — **понад 5%** території
- заболоченість лісостепу — від **1 - 2%**
- степової частини — **<1%**

верхові болота

- в Україні їх небагато
- **характерні для**
 - **Українських Карпат**
 - **західної частини Полісся**

**Верхові болота Полісся
влітку дуже мальовничі.
Серед зеленого килиму мохів
можна побачити синю лохину
й червону журавлину.**

низинні болота

- майже **90%** українських боліт — **низинні**
- **живляться** низинні болота підземними або поверхневими водами, які стікають із навколишньої території, та атмосферними опадами
- відрізняються більш **багатим** складом **рослинності**

- Значення боліт:**
- забезпечують рівномірний стік річок
 - регулюють рівень ґрунтових вод
 - очищують воду
 - підвищують вологість повітря

Водосховища

- – це великі штучні водойми, створені для нагромадження води і подальшого її використання та регулювання стоку річки протягом року
- найбільші в Україні розташовані на
 - Дніпрі — **Кременчуцьке** (найбільше за $S \rightarrow 2250 \text{ км}^2$)
Каховське (найбільше за об'ємом води $\rightarrow 18,2 \text{ тыс. м}^3$)
Київське
Канівське
Кам'янське
Дніпровське
 - Дністрі — **Дністровське**
 - Сіверському Дінці —
Чевоньоскільське
 - Південному Бузі —
Ладизинське

Негативні наслідки створення водосховищ

- **підтоплення населених пунктів та земель сільськогосподарського призначення**
- **розмивання та руйнування берегів**
- **замулювання та заболочування**
- **накопичення відходів**
- **зменшення вмісту розчиненого кисню**
- **цвітіння води внаслідок масового розмноження водоростей**
- **занепад рослинного й тваринного світу водойми**

Канали

– штучні річки що забезпечують перерозподіл вод по території для потреб господарства

- обводнювальні (водопостачальні) - вода використовується в промисловості, для комунальних і сільськогосподарських потреб

- Дніпро — Донбас
- Сіверський Донець- Донбас

- зрошувальні – для зрошування ріллі у південних районах, де випадає недостатньо опадів

- Каховський

- обводнювально-зрошувальні

- Північнокримський

Підсумуємо

- **В Україні налічується понад 20 тис. озер. Вони використовуються для водопостачання, зрошення, рибної ловлі, добування мінеральних речовин та як місця відпочинку. Найбільш поширені заплавні озера**
- **У Причорномор'ї та Приазов'ї багато лиманів. Ці водойми постійно або в певні періоди року з'єднані з морем**
- **Найбільша кількість боліт в Україні розташована в Поліссі**
- **В Україні споруджено понад тисячу водосховищ, найбільші з яких розташовані на великих річках. Також створюються обводнювальні й зрошувальні канали**

Домашнє завдання:

Опрацювати параграф 28.

**Конспект уроку, заповнити таблицю,
На контурну карту нанести гідрологічні
об'єкти
(конспект)**

Переглянути відео-презентацію

<https://www.youtube.com/watch?v=HAgWVv4qBRI>

